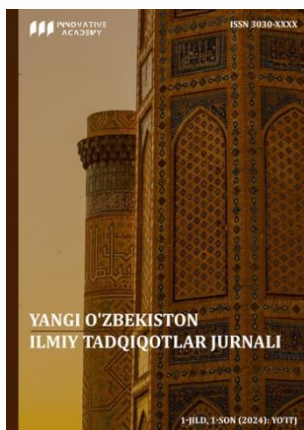

MILLIY TO'LOV TIZIMLARINING BARQARORLIGINI TA'MINLASH YO'LLARI, MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Hamroyeva Maftuna Axtamovna

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14666849>

ARTICLE INFO

*Qabul qilindi: 13-yanvar 2025 yil
Ma'qullandi: 15-yanvar 2025 yil
Nashr qilindi: 16-yanvar 2025 yil
milliy to'lov tizimi, barqarorlik,
moliyaviy xavfsizlik, innovatsion
texnologiyalar, xalqaro tajriba.*

ABSTRACT

Mazkur maqolada milliy to'lov tizimlarining barqarorligini ta'minlash yo'llari, ular faoliyatida uchraydigan asosiy muammolar va bu muammolarni bartaraf etish uchun taklif etilgan yechimlar ko'rib chiqilgan. To'lov tizimlarining texnologik rivojlanishi, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash va xalqaro tajribadan foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqola natijasida milliy to'lov tizimlarini mustahkamlash bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

KIRISH

Milliy to'lov tizimlari har qanday davlatning moliyaviy infratuzilmasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida ushbu tizimlarning barqarorligi nafaqat ichki moliyaviy barqarorlikni, balki xalqaro miqyosdagi ishonchlilikni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, milliy to'lov tizimlarini samarali boshqarish va rivojlantirish masalasi dolzarbdir. To'lov tizimlari davlatning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlashda muhim omil bo'lib, ular orqali nafaqat moliyaviy operatsiyalar, balki iqtisodiy sub'ektlarning samarali faoliyati ta'minlanadi.

Asosiy muammolar

Texnologik qoloqlik

Ba'zi milliy to'lov tizimlari zamonaviy texnologiyalardan yetarlicha foydalana olmayapti. Bu esa tranzaksiyalar tezligi va xavfsizligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Xususan, raqamli texnologiyalarning sekin joriy qilinishi va eskirgan uskunalardan foydalanish moliyaviy xizmatlarning sifatini pasaytiradi. Shu sababli, innovatsion texnologiyalarni joriy etish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Moliyaviy xavfsizlikka tahdidlar

Kiberhujumlar va boshqa moliyaviy firibgarlik holatlari milliy to'lov tizimlariga jiddiy xavf tug'dirmoqda. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida, ayniqsa, moliyaviy tizimlar uchun kiberxavfsizlik masalasi muhim o'rin egallaydi. Axborotlarni himoya qilish tizimining zaifligi nafaqat iqtisodiy zarar keltirishi, balki iste'molchilarning ishonchini yo'qotishga ham olib

kelishi mumkin. Shu bois, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlar zarur.

Xalqaro integratsiya muammolari

Milliy to'lov tizimlari ko'pincha xalqaro standartlarga mos kelmasligi sababli, global moliyaviy tizimlar bilan uyg'un ishlashda qiyinchiliklarga duch keladi. Global iqtisodiy integratsiya sharoitida milliy to'lov tizimlarining xalqaro tizimlar bilan integratsiyalashuvi davlat iqtisodiyoti raqobatbardoshligini oshirishda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Barqarorlikni ta'minlash yo'llari

Innovatsion texnologiyalardan foydalanish

Milliy to'lov tizimlarida blockchain, sun'iy intellekt va boshqa ilg'or texnologiyalarni joriy etish orqali tranzaksiyalar xavfsizligini ta'minlash va ularning tezligini oshirish mumkin. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali xarajatlarni kamaytirish va xizmatlar sifatini oshirishga erishiladi. Masalan, blockchain texnologiyasi tranzaksiyalarning shaffofligini oshirish va ularning soxtalashtirilishining oldini olishda samarali hisoblanadi.

Moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlash

Axborot xavfsizligi choralari kuchaytirish, kiberxavfsizlik tizimlarini modernizatsiya qilish hamda moliyaviy firibgarlikka qarshi kurashish uchun zamonaviy dasturlarni joriy etish zarur. Shu jumladan, xalqaro moliyaviy tashkilotlarning tajribasidan foydalanish va ulardan olingan metodlarni milliy sharoitga moslashtirish samarali bo'lishi mumkin. Moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda maxsus monitoring tizimlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro standartlarga muvofiqlik

Xalqaro moliyaviy tashkilotlar tavsiyalariga rioya qilish, SWIFT va boshqa tizimlarga integratsiya qilish orqali milliy to'lov tizimlarining xalqaro raqobatbardoshligini oshirish mumkin. Bu esa nafaqat ichki iqtisodiy sub'ektlarning samaradorligini oshiradi, balki chet el investitsiyalarini jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, xalqaro standartlarga muvofiq xizmat ko'rsatish tizimlarining joriy etilishi iste'molchilar ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Qonunchilik bazasini takomillashtirish

Milliy to'lov tizimlari faoliyatini tartibga soluvchi qonun va me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish, shuningdek, ularning ijrosini qat'iy nazorat qilish zarur. Xususan, moliyaviy firibgarlikni oldini olish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan normativ-huquqiy bazani kuchaytirish lozim. Qonunchilikning zamonaviy talablarga mos kelishi milliy to'lov tizimlarining barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa va tavsiyalar

Milliy to'lov tizimlarining barqarorligini ta'minlash uchun texnologik rivojlanish, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash va xalqaro standartlarga mos keluvchi chora-tadbirlarni amalga oshirish muhimdir. Davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, innovatsiyalarni joriy etish va xalqaro tajribadan foydalanish orqali milliy to'lov tizimlarini mustahkamlash mumkin. Shuningdek, davlat tomonidan to'lov tizimlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha kompleks strategiyalar ishlab chiqilishi zarur. Ushbu strategiyalar orqali milliy to'lov tizimlari nafaqat ichki iqtisodiy jarayonlarni, balki xalqaro hamkorlikni yanada rivojlantirishda samarali vositaga aylanishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Kim K., Baymatov D. Moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlash usullari. – Novosibirsk: Ekonomi nashri, 2020.
2. Xalqaro valyuta fondi. Milliy to'lov tizimlarida barqarorlikni ta'minlash. - XVJ hisobotlari, 2022 yil.
3. Xalqaro hisob-kitoblar banki. To'lov tizimlarida kiber chidamlilik: Hisobot / BIS. – Jeneva: BIS, 2022. – 45 b.
4. Xalqaro valyuta fondi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda to'lov tizimlari ustidan nazoratni kuchaytirish / XVJ. – Vashington: XVJ, 2021. – 60 b.
5. Jahon banki. Raqamli to'lovlarning moliyaviy inklyuziyadagi o'rni / Jahon banki. – Nyu-York: Jahon banki, 2022. – 78 b.
6. O'zbekiston Markaziy banki. O'zbekiston to'lov tizimlarining rivojlanishi tahlili / O'zbekiston Markaziy banki. – Toshkent: O'zMU, 2023. – 120 b.
7. O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi. To'lov tizimlarida raqamli texnologiyalarni rivojlantirish dasturi: Hisobot / O'zbekiston Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi. – Toshkent: Mininfokom, 2023. – 68 b.
8. Davlatov S.R. O'zbekistonning to'lov tizimlarini tartibga solish va modernizatsiya qilish: monografiya / S.R. Davlatov. – Toshkent: Iqtisodiyot universiteti, 2021. – 200 b.
9. Jahon iqtisodiy forumi. Global to'lov tizimlarini o'zgartirish: Hisobot / WEF. – Davos: WEF, 2023. – 55 b.
10. Jahon banki. (2022). "Moliyaviy qo'shilishda raqamli to'lovlarning o'rni."
11. Sharopov U. Milliy tyolov tizimlarini strategiyalari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashri, 2023.
12. Jahon banki. To'lov tizimlari va pul o'tkazmalari. - Vashington: Jahon banki nashrlari, 2021 yil.